

ösztöndíját a grafikai szakos Koppány György nyerte, iskolai színvonalon túl messze kimagasló „Csongor és Tünde“ c. bibliofil munkájával.

A munkabemutatót Hóman Bálint kultuszminiszter is megtekintette a művészeti ügyosztály egész vezérkarával s legteljesebb elismerését nyil-

vánította az eredményes munkáért és igen gazdag, magas színvonalú kiállításért.

Az Iparművészeti Iskola jelen tanévi munkabemutatója ismét ünnepe lett a magyar művészeti kultúrának.

DR. KOVÁCS JÁNOS

A RÉGI BUDA ÉS PEST IPARMŰVÉSZETE

Budapest a legutóbbi hatvan esztendőben világvárossá emelkedett. Az ilyen város lakóinak érdeme visszatekinteniök a szerényebb multba. A mai nagyság végre is a mult törekvésein épül fel. Ha Budapest lakosaiiban már régebbi időktől fogva nem lett volna meg a nagyra és szépre való törekvés, akkor ez a mai, a külföld által is szépnak elismert és magas kulturális színvonalon álló város nem tudott volna kialakulni.

Mikor az Iparművészeti Múzeum a júniusi hetek programjának gazdagítására a régi Buda és Pest iparművészetének való bemutatását elhatározta, meg voltunk győződve, hogy ezeket az emlékeket szeretetteljes érdeklődéssel fogják fogadni mindazok, kik lélekben az ország fővárosával összeforrtak. Örömmel vállalkoztunk erre, bár előre tudtuk, hogy az Iparművészeti Múzeum kiállítása nem nyújthatja teljes képét Buda és Pest régi iparművészetének.

A kutatás útján haladva arra kellett rádöbbenünk, hogy a két ikerváros művészeti emlékeit a XVIII. század elejéig teljesen elpusztította az a rettenetesen csapás, melyből jobban vette ki részét, mint Európa bármely más városa. Budán, ahol a reneszánsz-művészet ébredése idejében Mátyás király fényes palotát emelt magának és Pesten, ahol még ma is csodáljuk a belvárosi főtemplom gótikus építészeti részét, kétségtelenül az iparművészetnek is voltak kitűnő mesterei, de ősi multjának emlékei, sajnos, nyom nélkül eltűntek. Pusztulásuknak okát jórészt az ozmán hadak felvonulásában és Budavárának több, mint másfélszáz évre terjedő megszállásában találjuk meg. De nemcsak a török pusztításnak van ebben része, hanem a Buda körüli harcokban résztvevő idegen zsoldos katonaságnak is, amely kíméletlenül tovább fosztogatta mind a két várost. Így tehát Pest-Buda kulturális multjának korábbi szakaszát csak krónikákból, oklevelekből, egyházi leltárakból és régi útleírásokból tudjuk homályosan rekonstruálni, de az ezernyi gazdag emlékből úgyszólván semmi sem maradt reánk.

A két város újabb kora Budavárának 1686-ban történt visszafoglalásával kezdődik. A Budát visszavívó hadseregek elvonulása után lassan-lassan megindul az újjáépítés munkája, mely eleinte csak a romok eltávolítására szorítkozhatott. Oly nagy volt a gazdasági nyomor, hogy egy jó fél századnak kellett eltelnie, míg ismét szóhoz juthatott a művészet.

Ezeket a történeti tényeket híven tükrözi az Iparművészeti Múzeumban rendezett kiállítás anyaga, mely a korábbi emlékek teljes hiánya miatt csak a XVIII. század közepétől kezdve mutatja be Pest-Buda iparművészetét.

Mária Terézia és II. József nagylendületű kora az újjáépítés munkája során csakhamar nálunk is művészi értékű teljesítményekre serkentette az építőmestereket, szobrászokat és az iparosok nagy táborát. Lassanként felépülnek a szétlőtt és felperzselt házak, barokk templomok tornyai élénkítik az egyre fejlődő város képét és az építészettel együtt fellendült az iparművészet is. Az arcképen, melyet a múzeum kiállítása Pest-Buda iparművészeti multjáról nyújt, mindenekelőtt feltűnik az ötvösség feltűnő fejlettsége már a XVIII. század közepén. Túlzás nélkül mondhatjuk, hogy a kiállításon bemutatott barokk és rokokó egyházi ötvöstárgyak forma, díszítés és technikai tudás szempontjából európai viszonylatban is igen figyelemre méltó alkotások. A XVIII. századi ötvösmesterek sorából ki kell emelnünk Schätzl József, Puchmayer János, Fauser József, Lubisics Márton és Reichenpfalter Simon nevét, akik kitűnő munkákkal vannak képviselve a múzeum kiállításán. Finomult ízlés jellemzi az empire és biedermeier korának ötvösmestereit, kiknek munkái az akkor igen magas fokon álló bécsi ötvösséggel teljesen egyenrangúak. Ezek közt kétségtelenül Prandtner József, Giergl Alajos és Szentpétery József voltak a legjelentékenyebbek. A múzeum különös súlyt helyezett arra, hogy a manapság és nem ok nélkül igen nagyrabecsült Szentpétery Józsefnek reánk maradt munkáit a kiállításon lehetőleg teljesen bemutassa. Szentpétery korai, 1810 és 1825 közt készült munkái az empire-irányhoz tartoznak. Ezek nemcsak kiváló technikai tudásról, de a mester rendkívül finom ízléséről és gazdag fantáziájáról tanuskodnak. Később, ami természetes, a neobarokk irányhoz csatlakozott, munkái nehézkesebbekké és a rajtuk alkalmazott díszítés túl gazdaggá válik. Amit tőle itt képből bemutatunk, a legjobb korai munkáihoz tartozik.

Majdnem hiánytalanul mutatja be továbbá az iparművészeti múzeum kiállítása Kuny Domokos budai fajanszgyárának csekély számban megmaradt emlékeit. Ezeken világosan látjuk, hogy Kuny igen tehetséges keramikus volt, akiben megvolt a komoly törekvés, hogy vállalatát a holicsi

és tatai gyárok színvonalára emelje; étkező készletei és különböző dísz tárgyai határozottan iparművészeti jellegűek. Hogy Kuny Domokos személyéről és működéséről ma már teljesen informálva vagyunk, azt Siklóssy László dr. lelkes kutató munkájának köszönhetjük. Illusztrációk helyett hivatkozunk Siklóssy Lászlónak csak nemrég, a Magyar Iparművészet 1935. évi 4-ik számában megjelent kitűnő cikkére, melyben egyszersmind Szablya Frischauf Ferenc budai fajanszgyűjteményét is ismerteti. Ezt a gyűjteményt néhány darabbal kiegészítve mutatja be most az Iparművészeti Múzeum kiállítása. Szablya Frischauf Ferencnek igen nagy érdeme, hogy szeretettel gyűjtötte össze a sors által üldözött Kuny munkáit és ezzel halála után rehabilitálta a hivatásos tudósok támadásával szemben. Kuny főcikke az étkező-készlet volt, amellyel megmutatta versenyképességét Közép-Európa valamennyi fajanszgyárával. Az edények formái erősen barokkosak és leggyakrabban alkalmazott díszítésük a bécsi rózsamustra, gyakori még a kékbén tartott virágmustra és dísz tárgyakon sokszor naturalisztikus festéssel találkozunk. Kuny később áttért a keményeserép gyártására és effajta edényein viszont feltűnik azoknak izléses formája.

Az Iparművészeti Múzeum kiállítása továbbá a pest-budai órák tevékenységének sok szép emlékéket mutatja be a XVIII. század második felétől a XIX. század közepéig. Nagy gonddal és jó ízléssel készült munkák. Ezek közt különösen feltűnik az Országos Levéltár tulajdonát képező szép falióra, melynek faragott plasztikus díszítését Dunaisky Lőrinc akadémiai szobrásztanár készítette. De ezen kívül is számos darab fafaragóink művészi ízlését és kitűnő technikai tudását dicséri.

Nehéz volt a múzeum helyzete a bútorművéség tekintetében. Az iparművészet egyéb ágait tekintve, kétségtelen, hogy Pest-Budán sok jó bútorsztalos dolgozott a XVIII. század közepe óta, a bútorokat azonban jelzés és sajátosság vonások híján ma már helyi eredetűeknek felismerni nem lehet. Már az a egynehány céhláda is, mely a múzeum kiállításán látható, igazolja, hogy a volt monarchia bútorművészete csaknem teljesen egyöntetű mederben mozgott. Kivétel e téren Steindl Ferenc, a biedermeier-kor bútoriparosa. Az ő bútorait néhány autentikus darab révén, valamint munkáinak sajátosságos vonásaira való tekintettel eléggé könnyen fel lehet ismerni. A Steindl-bútort a szolid munka, a kényelem és célirányosság keresése, valamint a józan polgári felfogás jellemzi s ezért a biedermeier bútorstílusnak rendkívül szimpatikus példái. Steindl bútorai több darabot sikerült a múzeumnak összegyűjtenie és ezeket interiőryszerűen mutatja be a kiállításon, hogy egyben a régi bútorral való helyes berendezkedésnek mintáját nyújtsa a nagyközönségnek. Az interiőrök tervezését és azok stílszerű berendezését Szablya Frischauf Ferenc tanár végezte. Ezzel a munkájával is kitűnő stílusérzékéről és finom ízléséről tett tanúságot.

A kiállítás anyagát kiegészítik a régi pest-budai műintézetekben készült metszetek, litográfiák és különféle nyomtatványok válogatott sorozata,

**itetlenke-
dett és meg-
kérte a leg-
bölcsebb bá-
rátot, nyug-
tassa meg
magyará-
zatával. De
hiába: an-
nak szavai
sem győz-
tek meg!**

Illusztráció.

Készült az Orsz. Magy. Kir. Iparművészeti Iskola grafikai szakosztályán. Tanár: Helbing Ferenc.

melyek hozzátartoznak a két város kulturális multjának teljes megismeréséhez. A múzeum szigorúan ragaszkodott ahhoz, hogy csak tényleg helyi műintézetekben és műhelyekben készült grafikai termékeket állítson ki és ezért mellőzte a külföldön nagy mennyiségben készült pest-budai vonatkozású metszeteket, színyomatokat és egyebeket. Kivételt ez alól csak Alt Rudolfnak pest-budai látképei tekintetében tett a múzeum, mert az ő vízfestményei és színes ceruzarajzai oly magas művészi színvonalon állanak, hogy ezt a követ-

kezetlenséget, azt hisszük, nem fogják rossz néven venni a kiállítás látogatói.

Az Iparművészeti Múzeum kiállítása magáért beszélő dokumentuma a régi Pest-Buda kulturális törekvéseinek. Örömmel látjuk, hogy régi iparosaink és iparművészeink általában a nyugateurópai kultúrával lépést tartani iparkodtak és ez jórészt sikerült is nekik. Épp azért érthetetlen, hogy alkotásaiknak eddig csak kevés gyűjtője akadt. Szeretnők, ha a múzeum kiállítása most már a lokális gyűjtés felé is terelné műbarátaink figyelmét.

DR. LAYER KÁROLY

AZ ASZTALOSMUNKA ANYAGA

Lakásaink berendezésében mindenféle anyagok előretörése ellenére még mindig a fa játssza a legfontosabb szerepet.

Pompás anyag a bútorfafa. Nemesak szépsége, tektonikája is nagyszerű. Szilárd és mégis hajlékony. Merev és mégis rugalmas. Tartós és könnyű. Szívós és hasadó.

Ezekért szeretik ősidők óta építőanyagának is, sőt egész házak építésére is: falastól, ajtóstul, mindenestül.

De ugyanezért szeretik a bútorokat készítő asztalosok is. Mert nemesak a régi, hanem a mai asztalos is igazi örömet érez a jó fán, jó szerszámon, ha azonfelül minden feltétele meg van adva a jó asztalosmunkának.

Az első legfontosabb tudnivaló a fáról, hogy az asztalos e munkaanyagának (az úgynevezett „műfának) tökéletesen száraznak kell lennie.

Évszázadokig jó a bútór, ha az asztalos kellő szárazságú deszkákat használt és a bútór készítésénél kellő lassúsággal, óvatossággal járt el.

A fa tudniillik igen nagy százalékban vizet tartalmaz. Hosszú, igen hosszú éveken át kell száraz, csapadékmentes, zárt, de levegős helyen tartani, hogy e nedvtartalmát elveszítse.

Az olyan fa, mely nem száradt elég ideig, csak lassan veszti el a víztartalmát — bútórállapotban — és akkor sejtjei összehúzódnak, a bútór fája „játsszik“. Ez annyit jelent, hogy hasadások, vetemedések, görbülések keletkeznek a bútór testén.

Lelkiismeretes asztalos tehát csak teljesen száraz fát használ. A régi jó asztalosok a saját padlásukon évtizedekig szárították a megvett deszkákat, mielőtt feldolgozták.

De nemesak az asztalosnak kell lelkiismeretesnek lennie. A bútór rendelőjének is nagy türelemmel kell megvárnia a munka elkészülését. Mert a bútór készítése közben is folyton száradnia kell minden részletének. Hiszen az asztalosmunka idején is vesz fel nedvességet a fa s eredendő alkata is hajlamossá teszi arra, hogy legbelül „játsszani“ kezdjen.

Tehát: soha se sürgessük az asztalost. Soha ne türelmetlenkedjünk a munka lassú készülése miatt. Így — és csakis így — kerülhetjük a felesleges károkat, civódásokat, pereskedést.

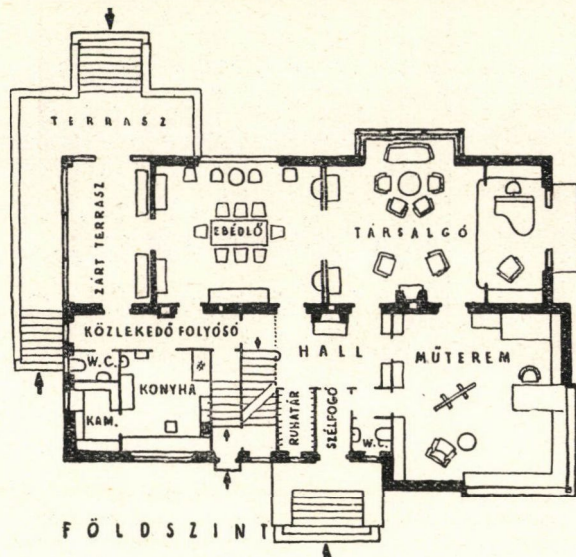
A bútórrendelés elsősorban bizalom kérdése. Másodsorban türelemé. Erkölesileg és jogilag is csak akkor felelős az asztalos az ő munkájáért, annak tartosságáért, ha a bútór szolid és szakszerű elkészítéséhez elegendő idő áll rendelkezésére.

Technikájában, szerkesztésében is igen érzékeny, sok körültekintést igénylő anyag a fa. Különösen a bútorasztaloság komplikált mesterség e miatt.

Felületes szemléletre minden asztal, szekrény úgy tűnik fel, mintha egyetlen rétegből, tömörfából állna. A valóságban ez nincs így. Csak a legolcsóbb, az úgynevezett „puhafabútorok“, a fenyőfadeszkából készített bútórak állnak egyetlen rétegből.

Már a becsesebb, az úgynevezett „keményfabútorok“ furnirozással készülnek. Tehát éppen a finomabb, tartósabb bútórak ilyenek.

Az effajta bútórak tulajdonkép kétféle fát igényelnek. Egyik a belső, a „fa“. Ez többnyire vastaglemezű puhafa szokott lenni. Erre borul mindkét oldalán ellenkező száliránnyal a „vakfurnir“ és csak azután kerül legfelül a nemesfa „színfa“.

Alaprajz. Készült az Orsz. Magy. Kir. Iparművészeti Iskola építészeti szakosztályán. Tanár: Györgyi D.